

พัฒนาการความสัมพันธ์ของไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ผ่านหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทางของจีน*

The Development of the Relation between Thailand and Eurasian Economic Union on China's Belt and Road Initiative

จิราพร ตริวิเศษศร¹ และ กติมา พ่วงชิงงาม²

Jiraporn Treewisessorn and Katima Pongchinggam

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ที่ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและโอกาสความเป็นไปได้ของประเทศไทยต่อการบูรณาการเข้ากับภูมิภาคยูเรเชีย (Eurasia) อย่างการ บูรณาการเข้ากับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่นำโดยรัสเซีย กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียที่นำโดยรัสเซีย ผ่านการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมใหม่ของจีน (Belt and Road Initiative) การศึกษาแนวคิดความเป็นภูมิภาค (Regionalism) และโครงสร้างนิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Structuralism) ในการวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า การรวมตัวกันในระดับภูมิภาคอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเกิดขึ้นไม่นาน แต่ไทยก็ให้ความสนใจกับการเข้าร่วมกลุ่มดังกล่าว เพราะผลประโยชน์ในเรื่องตลาดการค้าและแหล่งทรัพยากรใหม่ โดยเฉพาะได้ใช้โอกาสจากการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม (Silk Road Economic Belt) ของจีน ไทยได้เข้าสู่ภูมิภาคยูเรเชียผ่านโครงสร้างพื้นฐานที่ไทยและจีนร่วมมือกันซึ่งผลประโยชน์ที่ได้รับย่อมส่งผลต่อความสัมพันธ์ความร่วมมือกับรัสเซียเช่นกัน การดำเนินนโยบายของไทยถือได้ว่าเป็นการสร้างโอกาสที่ดี

*บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยของผู้เขียน เรื่อง แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ทุนโครงการวิจัย “จับตามหาอำนาจ” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝายนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ (พ.ศ. 2560-2561)

¹อาจารย์ประจำภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Lecturer at Department of History, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

²อาจารย์ประจำโครงการรัสเซียศึกษา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ รังสิต ปทุมธานี

Lecturer at Russian Studies Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Rangsit Campus, Pathumthani Province.

Corresponding e-mail: jiraporn224@gmail.com

Article history: Received 4 July 2018, Revised 7 January 2019, Accepted 11 January 2019

ที่จะได้ผลประโยชน์จากการบูรณาการตนเองเข้ากับข้อริเริ่มของสองมหาอำนาจ คือ รัสเซียและจีน การศึกษาในประเด็นดังกล่าวในไทยยังขาดการศึกษาการดำเนินนโยบายของประเทศไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศลักษณะที่กล่าวไป ดังนั้นบทความนี้จะเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจปรากฏการณ์ในภูมิภาคยูเรเชียและความร่วมมือที่เป็นไปได้กับประเทศที่สามอย่างไทย

คำสำคัญ: สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง ไทย รัสเซีย จีน

Abstract

This article is the part of the research on the topic of Trends and Opportunities for Thailand's accession to the Eurasian Economic Union (EAEU) on the basis of Thai-Russian relations. The study focuses on the policy implementation and Thailand's possible opportunity to integrate with the Eurasia region, integrating itself with the Eurasian Economic Union as a part of the Belt and Road initiative (BRI). The study is based on regional theories as a Regionalism and Economic Structuralism to analyze. The result of this study indicated Thailand is interested in joining the group because of Thailand's policy interests in the market, trade and new resources even though regional integration as the Eurasian Economic Union, has not taken place recently. In particular, Thailand has taken the opportunity to become part of the Silk Road Economic Belt (SREB) program of China, bringing Thailand into the Eurasian region through the infrastructure of Thailand and China. It will also affect relations with Russia as well. Thailand's policy considers a good opportunity for Thailand to benefit from integrating itself with the initiatives of two superpowers – Russia and China. In Thailand, the study of such this topic is still lacking in studying the policy implementation of Thailand and the Eurasian Economic Union by taking advantage of international relations. Therefore, this article will provide useful information for the future to those interested in the phenomenon in the region and possible cooperation with third countries like Thailand.

Keywords: *Eurasian Economic Union, Belt and Road Initiative, Thailand, Russia, China*

บทนำ

ประเภทของงานวิจัยของบทความชิ้นนี้ คือ การวิจัยพื้นฐาน ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองของไทยและรัสเซียผ่านมุมมองความร่วมมือภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (The Eurasian Economic Union: EAEU) ที่ถือได้ว่ารัสเซียมีบทบาทสำคัญในการสร้างความร่วมมือและการบูรณาการทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ในดินแดนยูเรเชีย การบูรณาการดังกล่าวผ่านองค์การภูมิภาคอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวกันของประเทศส่วนหนึ่งในอดีตสหภาพโซเวียต โดยตั้งอยู่บทความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก ถือเป็น

บูรณาการที่สำคัญของภูมิภาคที่มีรัสเซียเป็นแกนกลาง และในช่วงศตวรรษที่ 21 ความสำคัญของการเชื่อมโยงทางยุทธศาสตร์ของจีนที่มีความคิดริเริ่มฟื้นคืนเส้นทางสายไหมใหม่ ทำให้เกิดโครงการที่สำคัญอย่างเส้นทางสายไหมใหม่ของจีน หรือที่เรียกว่าความคิดริเริ่มแถบเศรษฐกิจและเส้นทาง (Belt and Road Initiative: BRI) ที่จีนต้องการเชื่อมโยงประเทศจีนไปสู่ภูมิภาคยุโรปทั้งทางบกและทางทะเล รวมถึงการพัฒนาเขตเศรษฐกิจในเขตตะวันตกของจีน

บริเวณเอเชียกลาง (Central Asia) ถือเป็นดินแดนที่ทั้งรัสเซียและจีนมีนโยบายเกี่ยวพันกัน ทั้งในรูปแบบของเขตอิทธิพลและพื้นที่ร่วมมือกัน ในการศึกษาวิจัยเรื่อง แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยและรัสเซียในกรอบความร่วมมือทางเศรษฐกิจ เพราะไทยเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN) ที่ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศรัสเซียมาอย่างยาวนาน และภูมิภาคอาเซียนเป็นยุทธศาสตร์ที่สำคัญของรัสเซีย ไทยไม่สามารถละความสนใจจากรัสเซียและประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ อันเนื่องจากเป็นหนึ่งในตลาดการค้าใหม่ ไทยแสดงความสนใจจัดทำข้อตกลงเขตการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย แต่ด้วยระยะทางที่ห่างไกลเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการสร้างพื้นที่ให้ไทยในบริเวณดังกล่าวได้ ส่วนปัจจัยสนับสนุนการสร้างความร่วมมือคือการใช้ความสัมพันธ์ไทยที่แนบแน่นกับประเทศจีนสามารถใช้ประโยชน์จากโครงสร้างพื้นฐานของนโยบายโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม หรือ Silk Road Economic Belt (SREB) เชื่อมไทยเข้าสู่ประเทศในเอเชียกลางและประเทศอื่น ๆ ที่เป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ไทยตระหนักถึงสถานะของตนในเวทีระหว่างประเทศที่จะต้องกำหนดนโยบายตามสถานการณ์ระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ โดยเฉพาะการขยายบทบาทของมหาอำนาจอย่างรัสเซียและจีนในบริเวณยูเรเชีย จีนและรัสเซียเองก็เลือกที่จะบูรณาการความร่วมมือของสองความร่วมมือเข้าด้วยกัน ดังนั้นการดำเนินนโยบายเพื่อเป็นส่วนหนึ่งกับนโยบายโครงการแถบเศรษฐกิจเส้นทางสายไหม และนำพาตนเองเข้าสู่สหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชียโดยเริ่มจากประเทศในเอเชียกลาง จะทำให้ไทยได้ประโยชน์จากการเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์กับทั้งสองประเทศ และจะได้มิตรประเทศเพิ่มตามเส้นทางสายไหมใหม่ นำไทยเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคยูเรเชียและเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติอีกด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงความเป็นมาของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
2. เพื่อศึกษาถึงยุทธศาสตร์ความสัมพันธ์ของรัสเซียที่มีต่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
3. เพื่อศึกษาถึงความร่วมมือระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้กรอบความสัมพันธ์ของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
4. เพื่อศึกษาถึงความได้เปรียบเสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

สมมติฐานของงานวิจัย

การตัดสินใจสำหรับความได้เปรียบเสียเปรียบของไทยในการเข้าร่วมกลุ่มการค้าทางภูมิภาคอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังอยู่ในกรอบการค้าเสรีมากกว่าความต้องการเข้าเป็นสมาชิกถาวรสิ่งที่สนับสนุนความสัมพันธ์ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองที่สำคัญของไทยกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย คือความสัมพันธ์กับรัสเซียและจีน รวมถึงผลประโยชน์จากการสร้างความร่วมมือที่ทำให้ไทยได้ประโยชน์จากการขยายตลาดไปสู่สมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ขอบเขตของการวิจัย

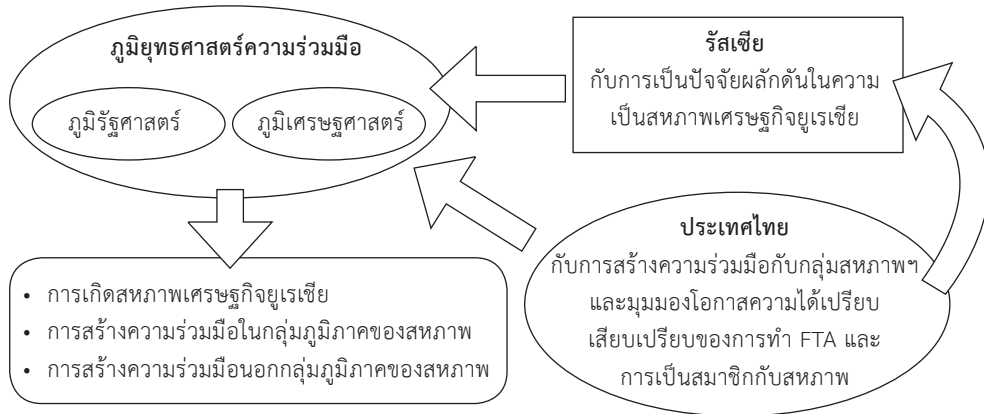
งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษาความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการเมืองระหว่างไทยและรัสเซียในช่วงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตช่วงปลายศตวรรษที่ 20 – ศตวรรษที่ 21 โดยมุ่งเน้นการศึกษาผ่านองค์การระดับภูมิภาคอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่รัสเซียและกลุ่มประเทศสมาชิกที่อยู่ในกลุ่มของเครือรัฐเอกราช อย่างเอเชียกลางและยุโรปตะวันออกที่มีบทบาทสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ในเชิงทวิภาคีและพหุภาคี

วิธีการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยวิธีการดำเนินการวิจัยเป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) จากเอกสารทั้งขั้นต้นและขั้นรอง หรือเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึก (In-depth data collection) นำมาวิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์เพื่อให้ได้ข้อสรุปจากการวิจัยที่เป็นองค์ความรู้ใหม่เพื่อขยายกรอบความรู้ที่มีอยู่ในการศึกษาประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศให้กว้างขวางออกไปและจึงนำเสนอในรูปแบบพรรณนาโวหาร

อันเนื่องงานวิจัยฉบับนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพมีความจำเป็นที่จะต้องอาศัยการวิจัยจากการอ้างอิงทางเอกสาร (Documentary Research) ในเชิงประวัติศาสตร์และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและความเป็นภูมิภาคศึกษา เพื่อหาข้อเท็จจริงการหาข้อมูลถึงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยเก็บข้อมูลขั้นต้น ขั้นรอง การเก็บข้อมูลเชิงลึกที่มีความเกี่ยวข้องกับ ความสัมพันธ์ของรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช รวมถึงภูมิภาคเอเชียกลาง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากสถานเอกอัครราชทูต รัสเซียประจำประเทศไทย ห้องสมุดกระทรวงการต่างประเทศของไทย ศูนย์ความร่วมมือและการพัฒนาแห่งยูเรเชีย (Center for Eurasian and cooperation and development) กรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย ศูนย์ธุรกิจของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช กรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย (Business Center of CIS) ศูนย์รัสเซีย-อาเซียน แห่งมหาวิทยาลัยเอมกิโม กรุงมอสโก (the Russia - ASEAN Centre in MGIMO University) ประเทศรัสเซียสถาบันเอเชียและแอฟริกาศึกษาแห่งมหาวิทยาลัยมอสโก กรุงมอสโก ประเทศรัสเซีย(Institute of Asian and African Countries: ISAA) เป็นต้น

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดยุทธศาสตร์ความร่วมมือ ไทย-รัสเซีย และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

การดำเนินความสัมพันธ์ของไทยที่มีต่อรัสเซียในปัจจุบัน กับประเด็นทางเศรษฐกิจและการสร้างความร่วมมือ โดยกรณีศึกษาความร่วมมือผ่านสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่ถือว่าเป็นภูมิยุทธศาสตร์ความร่วมมือระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นไปในรูปแบบของการค้าเสรีหรือการเข้าร่วมเป็นสมาชิก ความสำคัญคือประเทศไทยต้องพิจารณาการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศรัสเซียเป็นพื้นฐานอันเนื่องมาจากภูมิยุทธศาสตร์ตามปัจจัยดังต่อไปนี้ 1. ปัจจัยด้านภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitics) 2. ปัจจัยด้านภูมิเศรษฐศาสตร์ (Economic landscape) ที่เป็นเรื่องของ การสร้างอิทธิพลทางการเมืองของรัสเซีย กับกลุ่มประเทศที่มีความสัมพันธ์ภายใต้อดีตสหภาพโซเวียต อย่างประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย มาร่วมมือเป็นกลุ่มเศรษฐกิจทางภูมิภาค ประกอบกับ แนวคิดความเป็นภูมิภาค (Regionalism) และแนวคิดโครงสร้างนิยมทางเศรษฐกิจ (Economic Structuralism) อันเนื่องมาจาก รัสเซียหลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย ยุทธศาสตร์ของรัสเซียไม่ได้อยู่แค่การเน้นนโยบายนิยมตะวันตก (Westernization) แต่เน้นนโยบายการโอบล้อม (Pivot policy) ทางภูมิภาคของประธานาธิบดีวลาดิเมียร์ ปูติน (Vladimir Putin) ที่เน้นการเข้าหาหลาย ๆ ประเทศในภูมิภาคต่าง ๆ พร้อมกับรัสเซียได้มีแนวทางของความเป็นภูมิภาคนิยม (Regionalism) ที่สร้างการรวมตัวกันเป็นกลุ่มระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียวกันอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียในกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้ ประเด็นการบูรณาการความร่วมมือระหว่างกัน และประเทศเหล่านั้นเคยอยู่ภายใต้ระบอบโซเวียตและมีรากฐานทางประวัติศาสตร์ร่วมกันกับรัสเซีย ซึ่งเรียกแนวทางนี้ว่าแนวทางต่อชาติใกล้เคียง (Near Abroad Doctrine) ภูมิยุทธศาสตร์ของรัสเซียเองทางด้านเศรษฐกิจก็มีความต้องการพึ่งพิงตลาดการนำเข้าและส่งออก ทางการเมืองมีความต้องการลดทอนอำนาจการขยายอิทธิพลของสหรัฐอเมริกา นโยบายการลูกคืบของกลุ่มเศรษฐกิจยูเรเชีย จะช่วยในการพัฒนาตะวันออกไกลของรัสเซีย ที่ไทยเองสามารถใช้โอกาสตรงนี้ในการเข้าหากลุ่มตลาดใหม่ที่มีรัสเซียเป็นแกนกลาง ถือเป็นผลประโยชน์ร่วมกันของชาติแต่ละฝ่าย (National Interest) มีส่วนสนับสนุนในการพิจารณาการดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างกัน ถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ (Strategic Partnership) ร่วมกัน

ผลการศึกษา

1. การเปลี่ยนแปลงยุคหลังสงครามเย็นพัฒนาการกับการรวมกลุ่มทางภูมิภาค

การรวมกลุ่มทางภูมิภาคแบบใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 หรือราว ค.ศ. 1991 สร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับโลกยุคประวัติศาสตร์สมัยใหม่ที่ก้าวไปสู่ยุคร่วมสมัย (Modern and contemporary history) ถือเป็น การเปลี่ยนแปลงทางภูมิรัฐศาสตร์ (Geopolitical) ความที่เกิดขึ้นหลังยุคสงครามเย็น การให้ความสำคัญของภูมิภาคถือเป็นนิยามใหม่ที่เกิดขึ้นมาในโครงสร้างทางภูมิภาคของโลก โดยภาพรวมของความหมายของภูมิภาคนิยม (Regionalism) คำนี้คือแนวคิดหรือทฤษฎีหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับการรวมกลุ่มระหว่างประเทศภายในภูมิภาคเดียวกัน โดยมีการจัดตั้งองค์การความร่วมมือระดับภูมิภาค (Regional organization) หรืออาจจะเป็นสถาบันที่มีความสามารถในการจัดระเบียบความสัมพันธ์ระหว่างรัฐได้อย่างชัดเจน มีการศึกษาถึงแนวคิดภูมิภาคนิยมว่า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ช่วงเวลา ได้แก่ ภูมิภาคนิยมเก่า (ช่วงทศวรรษ 1950-1960) มีการรวมตัวกันในลักษณะชั่วคราวทางการเมืองระหว่าง เสรีประชาธิปไตย และสังคมนิยมคอมมิวนิสต์ มีวัตถุประสงค์การรวมตัวกันทางด้านการเมืองและความมั่นคงเป็นหลัก มุ่งเน้นความพอเพียงของภูมิภาค การให้ความสำคัญในการปกป้องประเทศสมาชิก และมีการพูดถึงเรื่องการค้าแต่จะให้การกีดกันมากกว่าสนับสนุน และภูมิภาคนิยมใหม่ (ช่วงทศวรรษ 1980) เกิดการสลายตัวในเรื่องของชั่วคราวทางการเมืองเกิดขึ้น (อรณิข รุ่งธิพานนท์. 2557: 12-13) หรือเกิดบริบทโลกยุคใหม่ที่มีความหลายหลาย ภายใต้กระแสของโลกาภิวัตน์ การเกิดการเปลี่ยนแปลงตั้งที่ว่าประเทศในภูมิภาคให้การริเริ่มความร่วมมือและหันมาเน้นกิจกรรมตามความสมัครใจ มากกว่าที่จะถูกกดดันจากกลุ่มประเทศมหาอำนาจ และบางกลุ่มการรวมตัว อย่างเช่น สหภาพยุโรป (European Union: EU) อาเซียน (Association of Southeast Asian Nations: ASEAN)

ดังนั้นช่วงท้ายของทศวรรษที่ 80 จนถึงต้นทศวรรษที่ 90 แนวความคิดในการสร้างระบบสหพันธรัฐ (Federalization) ขึ้นมาของรัสเซียนั้นถือเป็นพื้นฐานทางการเมืองที่สร้างการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต (Union of Soviet Socialist Republics: USSR) และยังเป็นตัวแปรสำคัญสำหรับเรื่องความเป็นภูมิภาคทั้งในดินแดนในรัสเซียเองและรอบนอกที่มีความจำเป็นที่จะต้องสร้างบทบาทให้เกิดขึ้นที่จะเข้ามาแทนที่ความเป็นสหภาพ (Union) อย่างสหภาพโซเวียตถือเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้เกิดระบบโลกขึ้นมาใหม่หลังเกิดการล่มสลายสหภาพโซเวียตเป็นรัฐที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวด้วยอุดมการณ์ทางการเมือง และหลังการล่มสลายรัสเซียปัจจุบันหรือการที่สหพันธรัฐรัสเซียมีบทบาทในเรื่องการสร้างร่วมมือกับรัฐในอดีตบริวารของสหภาพโซเวียต จนเกิดเป็นความหมายภูมิภาคนิยมของรัสเซียที่มีการรวมตัวกันที่ไม่ได้เกิดจากอุดมการณ์ทางการเมือง เช่น การรวมกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช (Commonwealth of Independent States: CIS) และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย การสร้างเครือรัฐเอกราชและสหภาพยูเรเชียเกิดจากการที่รัสเซียให้ความสำคัญนโยบายต่างประเทศกับกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชมากที่สุด หลังจากการรวมตัวของสาธารณรัฐทั้ง 15 รัฐ ที่ได้มีการรวมตัวเป็นสมาพันธ์ในนามสหพันธ์สาธารณรัฐ (Federal Republics) อาจจะสามารถกล่าวได้ว่าการดำรงอยู่ของความเป็นมหาอำนาจหรือการจะก้าวกลับคืนสู่ความเป็นอภิมหาอำนาจเหมือนเช่นอดีตสหภาพโซเวียตนั้นรัสเซียจำเป็นต้องอาศัยฐานสนับสนุนทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร สังคมจิตวิทยา และอื่น ๆ จากกลุ่มเครือรัฐเอกราชเป็นส่วนใหญ่ การก่อตัวขึ้นของกลุ่มเครือรัฐเอกราชเมื่อปลาย ค.ศ. 1991 และเป็นที่มาของการล่มสลายของสหภาพโซเวียตในเวลาต่อมา เป็นการแยกจาก

กันแบบสันติ (Peaceful Divorce) ช่วงทศวรรษที่ 90 นั้น ความสัมพันธ์ภายในกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชต้องผ่านสภาวะรุ่มเร้าทั้งทางการเมืองภายใน วิกฤตทางเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมจิตวิทยา การเกิดสงครามภายในเกี่ยวกับเชื้อชาติ พรมแดน และดินแดน แต่ภายหลังจากที่ประธานาธิบดี วลาดิมีร์ ปูตินก้าวขึ้นดำรงตำแหน่งผู้นำของรัสเซียช่วง ค.ศ. 2000 สถานภาพทางการเมือง เศรษฐกิจ การทหาร และโครงสร้างทางสังคมภายในของรัสเซียเข้มแข็งขึ้น จนทำให้มีความรู้สึกได้ว่ารัสเซียอาจจะรวบรวมกลุ่มเครือรัฐเอกราชเข้าด้วยกันเป็นสหภาพของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชภายใต้การนำของรัสเซีย โดยช่วงต้นพบว่ารัสเซียได้หารือกับผู้นำของชาติสมาชิกกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช อย่างไม่เป็นทางการเมื่อ ค.ศ. 2003 มีความคิดริเริ่มความร่วมมือด้วยการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจก่อนเป็นอันดับแรก เห็นได้จากการที่รัสเซียได้เริ่มรวมกับเบลารุส (Belarus) ก่อนเป็นชาติแรกๆ ในกลุ่มตามมิติต่าง ๆ อาทิ การทหาร การเงิน และเศรษฐกิจ ทั้งนี้การรวมตัวกันของกลุ่มดังกล่าวที่ริเริ่มมาตั้งแต่ ค.ศ. 1991 กลับถูกมองว่า เป็นฐานอำนาจของรัสเซียในการคงอิทธิพลของตนเองภายในภูมิภาค หลายชาติสมาชิกของกลุ่มมองว่า รัสเซียกำลังต้องการกลืนชาติของตนเองกลับเป็นสหภาพโซเวียตใหม่อีกครั้ง รวมถึงปัญหากลุ่มแบ่งแยกตนเองเป็นเอกราช อาทิ อับคาเซีย (Abkhazia) และเซาท์ออสเซตี (South Ossetia) ของจอร์เจีย (Georgia) และทรานส์ ดนิสเตอร์ (Trans-Dniester) ของมอลโดวา (Moldova) หรือ นาโกรนีย์ คาราบัค (Nagorny Karabakh) ของอาเซอร์ไบจาน (Azerbaijan) ล้วนได้รับการหนุนหลังจากรัสเซียแทบทั้งสิ้น เมื่อมองในภาพรวมทางเศรษฐกิจ หลังสหภาพโซเวียตล่มสลายหลายประเทศต้องอาศัยพึ่งพาการค้ากับรัสเซีย เพราะรัสเซียมีศักยภาพทางการค้าพลังงานที่หลายประเทศยังต้องอุดหนุนจากรัสเซีย รวมทั้งประเทศในบริเวณของโซเวียตส่วนใหญ่จะจะมีภาวะเศรษฐกิจที่ต่ำกว่ารัสเซีย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ส่งผลต่อรัสเซียที่ต้องการรักษาความสัมพันธ์ในภูมิภาคของตน เพราะการเข้ามาถืออิทธิพลของสหรัฐฯ ในเอเชียกลางและคอเคซัส หรือการขยายสมาชิกของนาโต้ (NATO) เข้าสู่ประชิดพรมแดนรัสเซียนั้น รัสเซียอาจมองว่า สหรัฐฯ กำลังแผ่อิทธิพลเพื่อมุ่งหวังพลังงานในภูมิภาค หรือนาโต้กำลังลดบทบาทของรัสเซียให้ต่ำลง ทำให้เกิดแรงผลักดันให้ประเทศกลุ่มเครือรัฐเอกราชที่อยู่ในเอเชียกลางหรือคอเคซัส (Caucasus) เป็นปัจจัยการสร้างความสัมพันธ์ทางภูมิภาคขึ้นมาอย่างเร่งด่วน สิ่งที่ทำให้สำเร็จเพราะรัสเซียก็ยังคงมีอิทธิพลอยู่ดั้งเดิม ทำให้มองได้ว่าเกิดการรวมตัวกันอย่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ที่มีความหมายทางการเมืองและเศรษฐกิจของรัสเซียในแง่ความสัมพันธ์กลุ่มอดีตสหภาพโซเวียตที่มีความสำคัญต่อรัสเซียในเชิงประวัติศาสตร์ และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งแท้จริงแล้วภูมิภาคยูเรเชียและสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียคือปัจจัยสำคัญหลังสหภาพโซเวียตล่มสลายที่จะช่วยสร้างความมั่นคงในเชิงยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจและการเมืองของรัสเซียอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

2. พัฒนาการสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและการสร้างความร่วมมือ

ในช่วงต้นหลังการสิ้นสุดสงครามเย็นประเทศของกลุ่มประเทศอดีตสหภาพโซเวียต มีแนวคิดเพื่อเป็นการรวมตัวกันเพื่อเป็นประชาคมเดียวและให้มีการจัดตั้งสหภาพศุลกากรร่วมกันเป็นการรวมตัวกันทางเศรษฐกิจอีกทั้งยังครอบคลุมไปถึงเรื่องประเด็นการเมือง ได้แก่ รัสเซีย และรัฐในเอเชียกลางที่พบปัญหาในช่วงหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตว่าประสบปัญหาเศรษฐกิจอ่อนแอ จากการปฏิรูปและแปรรูปเศรษฐกิจ (Economic Reforms and Privatization) ทำให้แนวคิดกระบวนการของการรวมกลุ่มยูเรเชียเริ่มขึ้นทันทีหลังจากการล่มสลายของสหภาพโซเวียตเพื่อกอบกู้ความสัมพันธ์

ทางเศรษฐกิจกับรัฐต่าง ๆ ในอดีตสหภาพโซเวียตผ่านการสร้างเครือจักรภพรัฐเอกราชเมื่อวันที่ 8 ธันวาคม ค.ศ. 1991 โดยประธานาธิบดีเบลาอูส คาซัคสถาน (Kazakhstan) และรัสเซีย เมื่อ ค.ศ. 1994 ประธานาธิบดีแห่งคาซัคสถาน นายนูซูลตัน นาซาบายเยฟ (Nursultan Nazarbayev) ได้มีการกล่าวสุนทรพจน์ ณ มหาวิทยาลัยมอสโก (Moscow State University) ที่ว่าด้วยการเสนอแนวคิดในการสร้างเขตพื้นที่คุ้มครองร่วมกัน (Common Defense Space) และเขตการค้าภูมิภาคเพื่อเชื่อมต่อและสร้างผลกำไรจากการเติบโตทางเศรษฐกิจของยุโรปและเอเชียตะวันออก แนวคิดนี้ถูกมองว่าเป็นหนทางหนึ่งในการหนุนการดำเนินการลงทุนในภูมิภาคและเป็นส่วนสำคัญในการถ่วงดุลภูมิภาคนิยมในฝั่งตะวันตก การจัดตั้งสหภาพยูเรเชีย (Eurasian Union) โดยเสนอในช่วงที่ให้นุสรพจน์ของประธานาธิบดีนูซูลตัน นาซาบายเยฟ ณ มหาวิทยาลัยมอสโก ในเวลาต่อมาจึงนำไปสู่การเรียกร้องของนักการเมือง นักวิชาการ ที่จะให้มีการรวมกลุ่มอย่างแน่นแฟ้นทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม โดยเรื่องของการเมืองยังถือเป็นประเด็นหลัก แต่สิ่งใหม่ที่ต้องการเพิ่มขึ้นมาคือเรื่องทางเศรษฐกิจ ทำให้แนวคิดการสร้างสหภาพยูเรเชียสมาชิกที่เข้าร่วมได้จัดตั้ง สหภาพทางการเมือง (Political Union) จนนำไปสู่การจัดตั้ง องค์การแห่งสนธิสัญญาความมั่นคงร่วมกัน (Collective Security Treaty Organization) ซึ่งเป็นการรวมกลุ่มของพันธมิตรในด้านการป้องกันในกรอบความร่วมมือระหว่างรัฐต่อรัฐ

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นองค์การระหว่างประเทศใหม่ล่าสุดของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช โดยเริ่มบูรณาการความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจจากสหภาพศุลกากรรัสเซีย คาซัคสถาน และเบลารุส (Custom Union) ที่จัดตั้ง ค.ศ. 2009 เป็นการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจประเทศอดีตสหภาพโซเวียต ด้วยจุดมุ่งหมายในการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ โดยมีการใช้อัตราภาษีภายนอกร่วม (Common External Tariff) ในอัตราเดียวกันและนำระบบการจำแนกพิกัตศุลกากรเดียวกันมาใช้ ค.ศ. 2010 และยกเลิกด้านศุลกากรภายในระหว่างประเทศสมาชิกในสหภาพศุลกากรยูเรเชีย ใน ค.ศ. 2011 ต่อมา ค.ศ. 2012 ประเทศสมาชิกสหภาพศุลกากรยูเรเชีย ได้ลงนามในสนธิสัญญาจัดตั้งเขตเศรษฐกิจร่วมเรียกว่า สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Economic Union: EAEU) ซึ่งในปัจจุบันมีสมาชิก 5 ประเทศคือ รัสเซีย คาซัคสถาน เบลารุส อาร์เมเนีย (Armenia) และคีร์กีซสถาน (Kyrgyzstan) (กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป, 2560) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียมีประชากรกว่า 182.7 ล้านคน มีผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ ค.ศ. 2016 เท่ากับ 1,485.ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณการค้าต่างประเทศกับประเทศที่สาม 509.7 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ และปริมาณการค้าระหว่างสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย 42.5 ล้านล้านดอลลาร์สหรัฐ (Eurasian Economic Commission, 2017: 12) ทั้งนี้ประเทศสมาชิกได้ตกลงเปิดเสรีทางการค้าสินค้า บริการ และการลงทุนระหว่างกันมีผลบังคับใช้เต็มรูปแบบเมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 2015 ถือเป็นภาระยกระดับความร่วมมือทางเศรษฐกิจและทำให้ประเทศสมาชิกสามารถเคลื่อนย้ายสินค้าบริการ เงินทุน และแรงงานได้อย่างเสรี

สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นการรวมกลุ่มในระดับภูมิภาคที่มีประเทศรัสเซียเป็นผู้แสดงบทบาทนำ ด้วยศักยภาพการเป็นมหาอำนาจของโลกในทุก ๆ ด้าน รัสเซียจึงดูเหมือนเป็นผู้ขับเคลื่อนองค์การนี้ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิสัมพันธ์นอกภูมิภาค ก็มีประเทศรัสเซียเป็นผู้ผลักดันดำเนินการ อย่างประเทศในภูมิภาคอาเซียน รัสเซียได้ใช้ความสัมพันธ์ของตนที่ใกล้ชิดกับประเทศต่าง ๆ ชักชวนประเทศเหล่านั้นให้เป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ในปัจจุบันประเทศเวียดนาม

(Vietnam) ได้ทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 2016 และอีกหนึ่งประเทศที่ได้แสดงความสนใจที่จะจัดทำข้อตกลงการค้าเสรีกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียก็คือ ประเทศไทย อาจกล่าวได้ว่ารัสเซียใช้บทบาทของตนที่มีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้ามาเชิญชวนประเทศนอกภูมิภาคยูเรเชียเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในองค์การดังกล่าวผ่านความสัมพันธ์ในระดับทวิภาคีและระดับพหุภาคีอย่างองค์การอาเซียน ในปัจจุบันนี้นอกจากประเทศเวียดนามและไทยยังมีประเทศกัมพูชาและสิงคโปร์ (Singapore) ที่สนใจเป็นส่วนหนึ่งกับองค์การดังกล่าว นอกจากนี้ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศและองค์การระหว่างประเทศเพื่อเสริมความเข้มแข็งของให้แก่องค์การของตน ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราช ซึ่งเป็นองค์การระหว่างประเทศที่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียให้ความสนใจสร้างความร่วมมือ โดยเฉพาะประเทศสมาชิกองค์การระหว่างประเทศดังกล่าวกับประเทศสมาชิกของสหภาพเศรษฐกิจก็เป็นประเทศเดียวกันและเป็นเหล่าประเทศที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาก่อน ทั้งนี้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและสาธารณรัฐประชาชนจีน เสนอข้อริเริ่มที่จะเชื่อมจีนสู่ยุโรปไม่ว่าจะเป็นทางบกและทางทะเล โดยเฉพาะเส้นทางสายไหมทางบกจะพาดผ่านประเทศในเอเชียกลางซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย การเข้ามาของจีนในภูมิภาคเอเชียกลางที่เป็นเสมือนสนามหลังบ้านของรัสเซียที่ต้องได้รับการปกป้องและรักษาอิทธิพลของรัสเซียไว้ รัสเซียคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเข้ามาของจีนได้ แต่รัสเซียต้องเรียนรู้ที่จะบูรณาการตนเองเข้าเป็นส่วนหนึ่งของข้อริเริ่มของจีนเพื่อรักษาและเพิ่มพูนผลประโยชน์ของตนในภูมิภาคยูเรเชีย

การก้าวขึ้นมามีบทบาททางเศรษฐกิจของมหาอำนาจอย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนในยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะใน ค.ศ. 2013 จีนได้เปิดตัวข้อเสนอการฟื้นฟูเส้นทางสายไหมที่เคยนำความรุ่งโรจน์ทางการค้ามาสู่จีน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเข้ามาพัฒนาความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจของจีนกับประเทศตามเส้นทางสายไหมทางบกก็เป็นเครื่องมือทางการทูตหนึ่งที่จีนพยายามใช้กับประเทศในสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย สำหรับรัฐบาลในภูมิภาคนี้มองจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่น่าสนใจ อย่างน้อยที่สุดจีนไม่เข้าแทรกแซงเรื่องการเมืองภายในประเทศ

3. จากเส้นทางสายไหมสู่หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง

เส้นทางสายไหมเป็นเส้นทางทางการค้าในอดีตของจีนกับทวีปยุโรป มีประวัติความเป็นมาตั้งแต่สมัยราชวงศ์ฮั่น โดยจุดเริ่มต้นของเส้นทางเริ่มต้นที่เมืองฉางอาน (Chang'an) หรือซีอาน (Xian) ในปัจจุบัน และเข้าสู่ภูมิภาคเอเชียกลางโดยผ่านเมืองทาชเคนต์ (Tashkent) และเมืองบุคารา (Bukhara) ซึ่งในปัจจุบันตั้งอยู่ในประเทศอุซเบกิสถาน (Uzbekistan) จาง เซียน (Zhang Qian) ทูตของราชสำนักจีนในสมัยราชวงศ์ฮั่น เดินทางไปยังดินแดนแถบเอเชียกลาง ดังนั้นจึงเกิดเครือข่ายเส้นทางการค้า เชื่อมคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน ทาจิกิสถาน (Tajikistan) อุซเบกิสถาน เติร์กเมนิสถาน (Turkmenistan) อัฟกานิสถาน (Afghanistan) และปากีสถาน (Pakistan) เส้นทางดังกล่าวได้ขนส่งสินค้าและเทคโนโลยีจากจีนไม่ว่าจะเป็น ไหม ผ้าไหม การเลี้ยงไหม ภูเขา เครื่องปั้นดินเผา สมุนไพรจีน เทคนิคการทำกระดาษ การพิมพ์ เป็นต้น ส่วนสินค้าและวัฒนธรรมที่จีนได้รับจากยุโรป เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเอเชียกลาง ได้แก่ เพชรพลอย เครื่องหอม เหรียญเงินเหรียญทอง เสื้อผ้าจากเอเชียกลาง เป็นต้น แต่ทว่าเมื่อเทคโนโลยีการเดินทางเรือสมุทรก้าวหน้ามากขึ้นนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 9 ส่งผลให้การขนส่งทางทะเลขยายบทบาทมากขึ้น โดยเฉพาะใน ค.ศ.1405 เจิ้งเหอ (Zheng He) ในสมัยราชวงศ์หมิง ได้ออก

เดินทางสำรวจทางทะเล จากจีน ไปยัง เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แอฟริกาตะวันออก และคาบสมุทรอาหรับ ต่อมาศตวรรษที่ 16 การค้าระหว่างเอเชียและยุโรปได้อาศัยเส้นทางทะเลแทน อีกทั้งการค้าขายผ่านเส้นทางสายไหมทางบกต้องเผชิญกับสภาพภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เลวร้าย และความไม่สงบจากความขัดแย้งในบริเวณอิรัก (Iraq) อิหร่าน (Iran) และอัฟกานิสถาน จึงทำให้การค้าดังกล่าวเสื่อมความนิยมลง

ในปัจจุบันเกิดความพยายามฟื้นคืนเส้นทางสายไหมโดยการริเริ่มขึ้นจากหลากหลายฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา ที่ต้องการคงบทบาทของตนในภูมิภาคเอเชียกลางหลังจากการถอนกองกำลังจากประเทศอัฟกานิสถาน โดยปรับบทบาทจากการรักษาความมั่นคงมาสู่การสร้างความร่วมมือทางการค้า พลังงาน และการคมนาคมภายในภูมิภาค เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่ประเทศอัฟกานิสถานและประเทศในเอเชียกลาง ด้วยเห็นว่าประเทศในเอเชียกลางมีศักยภาพทางเศรษฐกิจและทรัพยากรธรรมชาติจำนวนมาก แต่ยังเป็นภูมิภาคที่ร่วมมือและรวมตัวกันในระดับต่ำ ส่วนสาธารณรัฐประชาชนจีนก็ไม่สามารถนิ่งเฉยต่อการฟื้นฟูเส้นทางสายไหมของตน ด้วยการพัฒนาและการปฏิรูปทางด้านเศรษฐกิจในปัจจุบันได้ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้การบริโภคพลังงานเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังต้องการการกระจายสินค้าไปตะวันตกเพื่อเพิ่มความมั่งคั่งและเพื่อลดช่องว่างในการพัฒนาระหว่างพื้นที่ตะวันออกและตะวันตกของจีน ดังนั้นจีนจำเป็นต้องแสวงหาทั้งตลาดและแหล่งทรัพยากรใหม่ ๆ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียกลาง เศรษฐกิจของจีนเติบโตได้ช้าลง จีนต้องการแรงกระตุ้นใหม่ ๆ การผลิตที่ล้นเกิน การฟื้นคืนเส้นทางสายไหมจะช่วยระบายนโยบาย One Belt One Road หรือ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง ซึ่งปัจจุบันใช้เส้นทางสายไหมใหม่ (Belt and Road Initiative) เป็นข้อริเริ่มทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาคของจีน นโยบายดังกล่าวของรัฐบาลจีนริเริ่มขึ้นเพื่อสร้างความร่วมมือทางด้านการค้าระหว่างประเทศจีนกับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงกลาง และยุโรป แยกออกเป็น 2 เส้นทางคือ เส้นทางสายไหมทางทะเล (Maritime Silk Road) และเส้นทางสายไหมทางบก (Silk Road Economic Belt) โดยเฉพาะเส้นทางสายไหมทางบกเป็นเส้นทางสายไหมเดิมในอดีต และเป็นเส้นทางที่นำจีนไปบูรณาการความร่วมมือกับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

นโยบาย Silk Road Economic Belt เป็นเส้นทางสายไหมเส้นทางเดิมที่พาดผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง โดยเริ่มเชื่อมจีนทั้งทางทิศเหนือและทิศใต้กับภูมิภาคเอเชียกลาง ตะวันออกกลาง เอเชียใต้ และทวีปยุโรป นโยบายนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อขยายความเชื่อมโยงทางด้านเศรษฐกิจ และรวมไปถึงอิทธิพลทางการเมืองของจีนต่อภูมิภาคเอเชียกลาง โดยผ่านแผนการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐาน นายสี จิ้นผิงได้เสนอการสร้างหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทาง ในการประชุมสุดยอดผู้นำองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ ค.ศ. 2013 โดยข้อเสนอประกอบไปด้วย 5 ประเด็นดังนี้

- 1) สร้างความแข็งแกร่งในการสื่อสารนโยบาย เพื่อช่วยกระตุ้นความร่วมมือทางด้านเศรษฐกิจ
- 2) สร้างความแข็งแกร่งในการเชื่อมโยงทางถนน โดยมีแนวคิดสร้างระเบียงการขนส่งขนาดใหญ่จากมหาสมุทรแปซิฟิก (Pacific Ocean) ไปสู่ทะเลบอลติก (Baltic Sea) และจากภูมิภาคเอเชียกลางสู่มหาสมุทรอินเดีย (Indian Ocean) อีกทั้งสร้างเครือข่ายการเชื่อมโยงทางการขนส่งระหว่างเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เอเชียตะวันตก และเอเชียใต้
- 3) สร้างความแข็งแกร่งในการอำนวยความสะดวกด้านการค้า มุ่งขจัดอุปสรรคทางการค้าและลดค่าใช้จ่ายการค้าและการลงทุน

- 4) สร้างความแข็งแกร่งความร่วมมือทางการเงิน
- 5) สร้างความแข็งแกร่งความสัมพันธ์ในระดับประชาชน

การดำเนินนโยบายหนึ่งแถบเศรษฐกิจ หนึ่งเส้นทางจำเป็นต้องใช้เงินทุนเพื่อดำเนินโครงการต่าง ๆ จีนได้จัดตั้งกองทุนเส้นทางแพรไหม (Silk Road Fund) โดยจัดตั้งขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2014 กองทุนนี้เงินจะระดมทุนจากภายในประเทศ และจะลงทุนในโครงการที่อยู่ตามพื้นที่ของแผน Belt and Road Initiative อีกทั้งกองทุนนี้ไม่ได้มุ่งเน้นการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ยังเน้นไปที่โครงการที่มีผลตอบแทนสูง เช่น การพัฒนาทรัพยากรและความร่วมมือระดับอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้จีนยังจัดตั้งธนาคารเพื่อการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเอเชีย (Asia Infrastructure Investment Bank: AIIB) จุดประสงค์ของจีนก็เพื่อช่วยเหลือประเทศกำลังพัฒนาในภูมิภาคเอเชียในรูปแบบเงินกู้ในการลงทุนเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เช่น โครงสร้างพื้นฐานด้านพลังงาน คมนาคม เป็นต้น สำหรับ Silk Road Economic Belt เน้นสร้างระเบียงเศรษฐกิจยูเรเชีย (Eurasian Land Bridge) และพัฒนาเส้นทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็น ระเบียงเศรษฐกิจจีน-มองโกเลีย-รัสเซีย (China-Mongolia-Russia Economic Corridor), ระเบียงเศรษฐกิจจีน-เอเชียกลาง-เอเชียตะวันตก (China-Central Asia-West Asia Economic Corridor) และระเบียงเศรษฐกิจจีน-แหลมอินโดจีน (China-Indochina Peninsula Economic Corridor) โดยมีแผนการพัฒนาการลงทุนในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนนและทางรถไฟ พัฒนาพื้นที่ชนบท และสนับสนุนกระบวนการทำให้เป็นเมือง การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน การสนับสนุนอุตสาหกรรมหนักและการปรับปรุงสภาพแวดล้อมในการลงทุนสำหรับกิจการขนาดย่อมและขนาดกลาง นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องเพิ่มการลงทุนในด้านการท่องเที่ยวด้วย อีกทั้งจัดการเอื้ออำนวยในด้านการค้าและการส่งเสริมให้เกิดการค้าข้ามพรมแดน รวมทั้งการบริการและการท่องเที่ยวข้ามพรมแดน

4. ความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt

ความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt ของประเทศจีน ขึ้นอยู่กับตัวแสดงหลัก 2 ประเทศคือ รัสเซียกับจีน แม้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเป็นองค์การระหว่างประเทศ แต่ก็ต้องยอมรับว่ารัสเซียมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการทำงานและการปฏิสัมพันธ์กับกรอบความร่วมมืออื่น ๆ แต่ไม่ได้มีเพียงแต่รัสเซียเท่านั้น คาซัคสถานก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่กำลังแสดงบทบาทในเวทีความร่วมมือดังกล่าว การแสดงบทบาทของสองประเทศเป็นตัวเชื่อมที่สำคัญระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและ Silk Road Economic Belt สาธารณรัฐประชาชนจีนถือเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ในระดับภูมิภาคและระดับโลกของรัสเซีย (Ivan Timofeev. 2017: 22) รัสเซียและจีนต่างสนับสนุนระบบหลายขั้วอำนาจในเวทีระหว่างประเทศ โดยเฉพาะภายหลังการคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจของตะวันตกต่อรัสเซีย จีนเป็นประเทศที่รัสเซียให้ความสนใจโดยเฉพาะในประเด็นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ แต่พลวัตทางเศรษฐกิจของทั้งสองประเทศยังล่าช้า เนื่องจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจของรัสเซียเป็นโครงสร้างพื้นฐานของรัฐ ลักษณะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของสองประเทศเน้นการค้าขาย แต่การลงทุนระหว่างกันยังอยู่ในระดับต่ำ รัสเซียจึงจำเป็นต้องขยายความร่วมมือกับจีนในระดับทวิภาคีและพหุภาคี และ Silk Road Economic Belt จะทำให้รัสเซียและสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้ผลประโยชน์ กล่าวคือ การเข้าร่วมจะเปิดโอกาสให้จีนเข้ามาพัฒนาเครือข่ายโครงสร้างพื้นฐานในประเทศสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อาจส่งผลให้ภูมิภาคนี้

เป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนระหว่างเอเชียและยุโรป ความร่วมมือระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับ Silk Road Economic Belt ช่วยในการพัฒนาภายในประเทศของทั้งสองฝ่าย จีนได้พัฒนาเขตตะวันออกของตน ส่วนรัสเซียและประเทศคาซัคสถานและคีร์กีซสถานได้เปิดรับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานจากการลงทุนของจีน รัสเซียและประเทศสมาชิกอื่น ๆ สามารถใช้เส้นทาง Silk Road Economic Belt สร้างความสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ตามเส้นทาง การบูรณาการของสองข้อคิดริเริ่มจะเป็นส่วนสนับสนุนบทบาทของรัสเซียในภูมิภาค โดยเฉพาะสามารถขจัดเขตกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่รัสเซียไม่สามารถผลักดันความร่วมมือทางเศรษฐกิจให้สำเร็จได้

อาจกล่าวได้ว่าความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับจีนอาจขึ้นอยู่กับความเป็นหุ้นส่วนทางยุทธศาสตร์ระหว่างจีนกับคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน เนื่องด้วยการดำเนินนโยบาย Silk Road Economic Belt จำเป็นต้องผ่านภูมิภาคเอเชียกลาง การเข้ามาของจีนในภูมิภาคเอเชียกลางที่เป็นเขตอิทธิพลของรัสเซีย รัสเซียคงไม่สามารถหลีกเลี่ยงการเข้ามาของจีนได้ และต้องแสวงหาจุดผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อให้ทุกฝ่ายได้ผลประโยชน์อย่างเท่าเทียมกัน นี้อาจไม่ใช่ครั้งแรกของจีนในการเข้ามามีบทบาทในภูมิภาคดังกล่าว จีนเข้ามาสร้างกรอบความร่วมมือพหุภาคีตั้งแต่เซี่ยงไฮ้ 5 (Shanghai 5)³ จนถึงองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ (Shanghai Cooperation Organization) จีนได้แสดงบทบาทการประกันความมั่นคงมาโดยตลอด อาจกล่าวได้ว่าภูมิภาคเอเชียกลางเต็มไปด้วยการรวมกลุ่มระดับภูมิภาคไม่ว่าจะเป็นองค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และ Silk Road Economic Belt องค์การความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ รับผิดชอบที่ประกันความมั่นคงในระดับภูมิภาค ส่วนสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และ Silk Road Economic Belt รับผิดชอบที่การพัฒนาเศรษฐกิจ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียและ Silk Road Economic Belt คงต้องทำงานร่วมกันในการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจแต่แตกต่างกันไปด้วยเหตุผลที่ว่า

- 1) จีนเน้นการปฏิสัมพันธ์แบบทวิภาคีกับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย
- 2) สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียเน้นความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคีระหว่างประเทศสมาชิก

สองประเด็นข้างต้นทำให้เห็นว่าอาจจะเกิดการทับซ้อนระหว่างอิทธิพลของรัสเซียและจีน อาจเกิดขึ้น แต่ทุกฝ่ายได้แสวงหาผลประโยชน์ร่วมกันและหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งอันจะเป็นอุปสรรคต่อการสร้างมหาทวีปยูเรเชีย (Greater Eurasia) และเพื่อผลประโยชน์ร่วมกันสำหรับการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มอื่น

5. ไทยกับการบูรณาการความร่วมมือกับ Silk Road Economic Belt มุ่งสู่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย

ในขณะนี้ไทยให้ความสนใจเข้าเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ตั้งแต่ภายหลังการเยือนของนายกรัฐมนตรีของรัสเซีย นายดมิทรี เมดเวเดฟ (Dmitry Medvedev) ที่เยือนไทยอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 8 เมษายน ค.ศ. 2015 รัสเซียได้หยิบยกประเด็นการจัดทำข้อตกลงเขตการค้า

³กลุ่มความร่วมมือเซี่ยงไฮ้ 5 คือ ข้อตกลงเพื่อแก้ปัญหาข้อพิพาทบริเวณพรมแดนระหว่างประเทศสมาชิกซึ่งประกอบไปด้วย จีน รัสเซีย คาซัคสถาน ทาจิกิสถาน และคีร์กีซสถาน

เสรีระหว่างไทยกับสหภาพเศรษฐกิจเอเชียมาหรือกับนายกรัฐมนตรีของไทย ภายหลังจากการเยือนดังกล่าว ทางฝ่ายไทยตั้งแต่ระดับรองนายกรัฐมนตรีของไทย รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ และเอกอัครราชทูตไทยได้หารือการจัดทำเขตการค้าเสรี หรือ Free Trade Area (FTA) กับทางฝ่ายรัสเซียมาโดยตลอด และทางฝ่ายรัสเซียเองก็แสดงถึงความพยายามที่จะโน้มน้าวให้ประเทศสมาชิกอื่น ๆ สนับสนุนการจัดทำ FTA กับไทย ในระหว่างวันที่ 17-20 พฤษภาคม ค.ศ. 2016 นายกรัฐมนตรีของไทยได้เดินทางเยือนสหพันธรัฐรัสเซียอย่างเป็นทางการ ทางรัสเซียแสดงความยินดีที่ไทยจะจัดทำ FTA กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย และพัฒนาการค้าล่าสุดเมื่อวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 2016 คณะรัฐมนตรีให้ความเห็นชอบต่อการแสดงความจำนงเพื่อเริ่มกระบวนการเตรียมการจัดทำความตกลงการค้าเสรีไทย-สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตามที่กระทรวงพาณิชย์เสนอ (กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป, 2561: ออนไลน์) ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับประเทศรัสเซีย ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศดำเนินมาอย่างยาวนานและรอบด้านทั้งการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม แต่ทว่าอุปสรรคที่สำคัญคือ ที่ตั้งของประเทศที่ห่างไกลระหว่างกันส่งผลให้ความสัมพันธ์ดำเนินไปไม่ได้อย่างรวดเร็วนัก อีกทั้งการดำเนินนโยบายต่างประเทศของไทยมุ่งเน้นไปที่ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป ประเทศในกลุ่มอาเซียน และมหาอำนาจในภูมิภาคเอเชีย อย่างสาธารณรัฐประชาชนจีนและญี่ปุ่น เป็นอันดับแรก ส่วนประเทศรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชเป็นกลุ่มประเทศที่ไทยสนใจรองลงมาที่จะดำเนินความสัมพันธ์ ในทางกลับกันตามนโยบายต่างประเทศของรัสเซียในภูมิภาคอาเซียนก็ให้ความสำคัญแก่ไทยรองจากพันธมิตรอย่างเวียดนาม แต่อย่างไรก็ตามด้วยโอกาสที่ไทยจะได้รับจากการเข้าไปปฏิสัมพันธ์กับสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียน่าจะก่อให้เกิดผลประโยชน์และอาจส่งผลให้ไทยสามารถดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างประเทศได้หลายทิศทาง โดยไม่ต้องพึ่งพาประเทศใดจนมากเกินไป ดังนั้นเพื่อให้เป้าประสงค์ของการเป็นส่วนหนึ่งของสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียสำเร็จ ไทยอาจต้องอาศัยความสัมพันธ์อันดีที่ไทยมีกับประเทศจีน นำพาไทยเข้าสู่ภูมิภาคยูเรเชีย

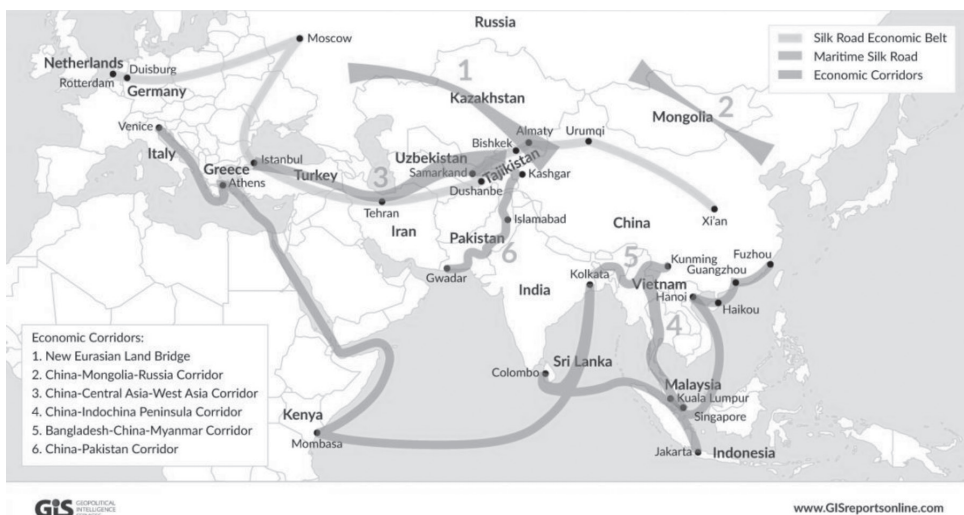
ถ้าพิจารณาจากภูมิศาสตร์ที่ตั้งของไทยในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาจตั้งอยู่ห่างไกลจากภูมิภาคยูเรเชีย โดยเฉพาะประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียตั้งอยู่ใจกลางของภูมิภาค ระยะที่ห่างไกลส่งผลให้ไทยกับรัสเซียและประเทศในกลุ่มมีปริมาณการค้าและการลงทุนระหว่างกันไม่มากนัก อาจกล่าวได้ว่า ประสิทธิภาพด้านโลจิสติกส์เป็นยุทธศาสตร์สำคัญในการส่งเสริมจุดแข็งของไทย (สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, 2553: 4-1) ในปัจจุบันไทยใช้เส้นทางขนส่งสินค้าไปยังประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย ดังต่อไปนี้ เส้นทางแถบทะเลดำอย่างท่าเรือน้ำลึกโนวโรสซีสค์ (Novorossiysk) ท่าเรือโอเดสซ่า (Odessa) เส้นทางฝั่งตะวันออก ท่าเรือน้ำลึกวลาดีวอสต็อก (Vladivostok) และเส้นทางเหนือ ท่าเรือกรุงเซนต์ปีเตอส์เบิร์กที่ทะเลบอลติก เส้นทางผ่านตะวันออกกลางที่ประเทศอิหร่าน ท่าเรือบันดา อับบาส (Bandar Abbas) แม้ว่าไทยมีเส้นทางการขนส่งสินค้าไปยังประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียหลายเส้นทาง แต่การขนส่งใช้เวลาานตั้งแต่การขนส่งทางเรือและการขนส่งทางบกไม่ว่าจะเป็นรถไฟและรถยนต์ต้องผ่านหลายประเทศและใช้เวลา (สถาบันวิจัยนโยบายเศรษฐกิจการคลัง, 2553: 4-5) เมื่อสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้เปิดตัวใน ค.ศ. 2015 และเข้ามาบูรณาการความร่วมมือกับประเทศในอาเซียนอย่างเวียดนามแล้ว ไทยเร่งดำเนินการเพื่อให้ตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของภูมิภาคนี้ให้ได้ โดยเฉพาะไทยยังมีโอกาสจากเส้นทางโลจิสติกส์ของจีนที่มีพรมแดนติดกับประเทศในเอเชียกลางและรัสเซียที่เป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดย

ผ่านโครงการระดับภูมิภาคของจีนอย่าง Silk Road Economic Belt และตั้งแต่ ค.ศ. 2013 จีนออกนโยบาย Belt and Road Initiative โดยเฉพาะ Silk Road Economic Belt ไทยสามารถบูรณาการตนเองเข้ากับโครงการดังกล่าวและนำพาตนเองเชื่อมโยงไปยังตลาดในภูมิภาคเอเชียกลางและรัสเซียโดยผ่านประเทศจีน ในปัจจุบันประเทศไทยกับจีนได้พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางคมนาคมเพื่อการค้าขายและการเดินทางของประชาชนอยู่ก่อนแล้ว โดยไทยมีการค้าขายกับมณฑลการชู่ (Gansu) โดยใช้เส้นทาง R3A ที่จังหวัดเชียงรายที่เปิดใช้อย่างเป็นทางการ ค.ศ. 2008 แต่เส้นทางดังกล่าวเพิ่งมาเป็นที่ยอมรับใช้ภายหลังที่สะพานข้ามแม่น้ำโขงแห่งที่ 4 เชียงของ-ห้วยทราย (4th Thai-Lao Friendship Bridge) ที่สร้างเสร็จใน ค.ศ. 2013 ผ่าน สปป.ลาว เข้าด่านโมฮาน (Mohan) เขตสิบสองปันนา (Xishuangbanna Prefecture) ใช้เส้นทางสาย 213 ผ่านคุนหมิง (Kunming) ของมณฑลยูนนาน (Yunnan) นครเฉิงตู (Chengdu) มณฑลเสฉวน (Sichuan) เข้าหลานโจว (Lanzhou) ของมณฑลกานซู่ เส้นทางทางบก ระหว่างไทยกับจีนสามารถนำสินค้าจากไทยไปยังภูมิภาคยูเรเชียได้โดยขนส่งต่อจากมณฑลกานซู่ไปเชื่อมทางหลวงหมายเลข 312 หรือ The Mother Road ที่เป็นถนนเชื่อมฝั่งตะวันตกและตะวันออกของจีน ทางหลวงแม่เริ่มจากท่าเรือที่เซี่ยงไฮ้ (Shanghai) และสิ้นสุดปลายทางที่ชายแดนระหว่างจีนและคาซัคสถานในเมืองโครโกส (Khorgoz) ที่มีความสำคัญในเส้นทางขนส่งสินค้า และสินค้าไทยที่ส่งไปหลานโจว ก็สามารถส่งไปยังชายแดนจีนโดยใช้เส้นทางดังกล่าว ผ่านเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ (Xinjiang Uyghur Autonomous Region) เข้าสู่คาซัคสถานที่โครโกส ซึ่งเมืองดังกล่าวได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อกันยายน ค.ศ. 2014 จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นเส้นทางรถไฟ ถนน และการขนส่งน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ

นอกจากนี้จีนได้ตั้งเขตเศรษฐกิจพิเศษที่หลานโจว ในมณฑลกานซู่ ทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือของจีนซึ่งถือเป็นเขตที่ยากจนที่สุดเขตหนึ่ง จีนเร่งพัฒนาพื้นที่ตะวันตกของจีน เขตพัฒนาเศรษฐกิจหลานโจว เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษแห่งแรกของจีนทางด้านตะวันตกเฉียงเหนือและเป็นเขตแรกบนเส้นทางสายไหมใหม่ เขตนี้จะเป็นศูนย์กลางการเติบโตทางด้านเศรษฐกิจและเป็นฐานอุตสาหกรรมที่สำคัญ และเป็นหน้าต่างสู่ความร่วมมือของจีนกับเอเชียและยุโรป นอกจากนี้จีนได้สร้างศูนย์กลางการคมนาคมขนส่งระบบรางไปยังเอเชียกลางโดยผ่านเขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ ที่นครหลานโจวจีนได้เปิด “Lanzhou Hao” เป็นรถไฟขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ เส้นทางหลานโจว-อัลมาตี (Lanzhou-Almaty freight train) เปิดให้บริการอย่างเป็นทางการ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 2015 มีระยะทาง 2,683 กิโลเมตร วิ่ง 120 กิโลเมตร/ ชั่วโมง ใช้เวลาเดินทาง 7 วัน เปิดอาทิตย์ละ 1 เที่ยว ตามเส้นทางดังกล่าว จีนใช้บรรทุกขนส่งสินค้าไปยังเอเชียกลาง สินค้าขนส่งได้แก่ สิ่งอำนวยความสะดวกในชีวิตประจำวัน ผลิตภัณฑ์สำหรับอุปโภคบริโภค อุตสาหกรรมเบาต่างๆ (ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน. 2558ก) จากแผนการดำเนินงาน Silk Road Economic Belt จีนได้พัฒนาระบบรถไฟขนส่งสินค้าระหว่างประเทศโดยเส้นทางที่เชื่อมต่อกับสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย นอกจากนี้เส้นทางหลานโจว-คาซัคสถาน ฉางอันหัว (Chang’an Hao) เส้นทางขนส่งจากซีอานไปยังยุโรป โดยใน ค.ศ. 2013 ได้เปิดบริการเส้นทางขนส่งสินค้าจากนครซีอาน ผ่านซินเจียง เข้ากรุงอัลมาตี (Almaty) ประเทศคาซัคสถาน ประเทศรัสเซีย เบลารุส โปแลนด์ (Poland) และมีแผนการถึงประเทศเยอรมนี (Germany) เนเธอร์แลนด์ (Netherland) (ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน. 2558ข) ส่วนเส้นทางรถไฟ Qingdao-Central Asia เป็นเส้นทางจากชิงเต่า (Qingdao) จากมณฑลซานตง (Shandong) ทางตะวันออกไปยังภูมิภาคตะวันตก เส้นทางรถไฟแบ่งออกเป็น 2 สาย เส้นทางแรกมุ่งไปยังคาซัคสถานและคีร์กีซสถาน

เขตปกครองตนเองซินเจียงอุยกูร์ อีกเส้นทางผ่านไปยังอุซเบกิสถานและเติร์กเมนิสถาน ตรงเมืองโครีโกสของจีน

อาจกล่าวได้ว่าจีนกำลังพัฒนาโครงข่ายการคมนาคมขนส่งจากจีนไปยังประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียโดยเข้าทางภูมิภาคเอเชียกลาง ไทยสามารถบูรณาการตนเองเข้ากับโครงการ Silk Road Economic Belt โดยในขณะนี้ไทยได้ดำเนินการโครงการรถไฟความเร็วสูงช่วงที่ 1 ซึ่งเป็นรถไฟรางคู่ จากกรุงเทพฯ-นครราชสีมาซึ่งเป็นโครงการความร่วมมือระหว่างไทยกับจีน ส่วนระยะที่ 2 คือ นครราชสีมา-หนองคาย แล้วไปเชื่อมต่อกับเส้นทางรถไฟลาว-จีน (เวียงจันทน์-คุนหมิง) โดยโครงการได้เริ่มก่อสร้างไปเมื่อธันวาคม ค.ศ. 2016 โครงการรถไฟความเร็วสูงที่ไทยและจีนดำเนินการเป็นส่วนหนึ่งของโครงข่ายการขนส่งภายในอาเซียน อีกทั้งยังสามารถไปเชื่อมต่อเส้นทางรถขนส่งภายในประเทศจีนไปสู่ภูมิภาคยูเรเชียได้

ภาพที่ 2: Six corridors: China's Belt and Road Initiative
ที่มา: www.GISreportsonline.com

สรุปได้ว่าการพัฒนาความสัมพันธ์เศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยเฉพาะการส่งสินค้าระหว่างกันโดยใช้เส้นทางรถขนส่งตามโครงการ Silk Road Economic Belt ของจีน ทำให้ไทยสามารถขนส่งสินค้าผ่านประเทศจีนทางรถยนต์และรถไฟไปยังประเทศในเอเชียกลาง แต่ไทยต้องมีการเจรจากับประเทศจีนในการทำข้อตกลงการค้าข้ามชายแดน หรือ Cross Border Trade Agreement อีกทั้งพัฒนาเส้นทางหลวงและระบบรางให้เชื่อมต่อกับระบบประเทศจีน อย่างไรก็ตามจากภาพที่ 2 จะเห็นได้ว่าสิ่งที่สนับสนุนการพัฒนาความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างไทยกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียผ่านการเชื่อมต่อเส้นทางรถค้าจากจีน 6 เส้นทางจะช่วยเพิ่มโอกาสการขยายเส้นทางทางการค้าได้เพิ่มขึ้น และในส่วนบทวิเคราะห์ของงานวิจัยชิ้นเองตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาข้อที่ 4 ที่ผู้วิจัยทำการศึกษาลงความได้เปรียบเสียเปรียบของการเข้าเป็นสมาชิกและการเปิดเสรีทางการค้าระหว่างไทยและรัสเซียภายใต้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียพบว่าความ

ได้เปรียบถึงแม้ว่าจะยังอยู่ในระดับของการทำเขตการค้าเสรีกับสหภาพฯ ที่มีแนวโน้มของความเป็นไปได้มากกว่าการเข้าเป็นสมาชิกถาวร แต่มุมมองประโยชน์ของไทยที่เชื่อมโยงกับรัสเซียผ่านจีนจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าได้มากขึ้นเช่นกัน เหตุผลหนึ่งสามารถเห็นได้จากความสำคัญของเส้นทางทั้ง 6 เส้นทางดังกล่าว คือ

1. เส้นทางการค้าข้ามจากจีนตะวันตกไปยังตะวันตกของรัสเซีย
2. ระเบียงเศรษฐกิจ จีน - มองโกเลีย - รัสเซีย (จากจีนตอนเหนือไปยังภาคตะวันออกของรัสเซีย)
3. ระเบียงเศรษฐกิจ จีน - เอเชียกลาง - เอเชียตะวันตก (จากจีนตะวันตกไปจนถึงตุรกี)
4. ทางเดินเศรษฐกิจ จีน - คาบสมุทอินโดจีน (จากจีนตอนใต้ถึงสิงคโปร์)
5. ทางเดินเศรษฐกิจ บังคลาเทศ - จีน - เมียนมาร์ (จากจีนตอนใต้ถึงพม่า)
6. ทางเดินเศรษฐกิจ จีน - ปากีสถาน (จากจีนตะวันตกเฉียงใต้ถึงปากีสถาน)

สรุป

ความกินดีอยู่ดีของประชาชนภายในประเทศและความมั่นคงทางเศรษฐกิจเป็นผลประโยชน์แห่งชาติหลักของทุกรัฐชาติบนโลก แต่ทว่าไม่มีรัฐใดที่สามารถบรรลุเป้าหมายนี้ได้อย่างสมบูรณ์แต่เพียงฝ่ายเดียว รัฐต้องสร้างความสัมพันธ์กับรัฐอื่น ๆ กระแสการรวมตัวในระดับภูมิภาคไม่ใช่เรื่องใหม่ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศ ทุกภูมิภาคต่างแสวงหาความร่วมมือระหว่างโดยเฉพาะประเด็นทางด้านเศรษฐกิจ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียก็เป็นองค์การระหว่างประเทศหนึ่งของกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชที่เกิดขึ้นเพื่อตอบเป้าหมายของรัสเซียและประเทศที่มีประวัติศาสตร์ร่วมกันอย่างคาซัคสถาน คีร์กีซสถาน อาร์เมเนีย และเบลารุส ความร่วมมือของประเทศดังกล่าวยังอยู่ในระดับเบื้องต้น สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียยังไม่ครอบคลุมประเทศในภูมิภาคยูเรเชียได้ทั้งหมด อาจเป็นเพราะความเห็นทางการเมืองที่แตกต่างกันและความร่วมมือระหว่างประเทศมีหลายรูปแบบให้เลือกที่จะปฏิสัมพันธ์ สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียคงต้องใช้เวลาพัฒนาตนเองเพื่อเป็นองค์การระหว่างประเทศที่เข้มแข็งและมีอิทธิพลต่อเวทีระหว่างประเทศได้ แม้สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียจะเป็นองค์การใหม่ที่ตั้งอยู่ภูมิภาคใจกลางของโลกและห่างไกลจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ไทยก็สนใจที่จะเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งขององค์การดังกล่าว ไทยเป็นประเทศหนึ่งในอาเซียนที่นำพาตัวเองเข้าสู่องค์การระหว่างประเทศต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการเมืองและเศรษฐกิจไทยตระหนักสถานะตนเองในภูมิภาคและในระดับเวทีระหว่างประเทศ การพึ่งพิงประเทศมหาอำนาจและสร้างความร่วมมืออย่างรอบทิศทางจะก่อให้เกิดประโยชน์แก่ไทย ไทยสนใจสหภาพเศรษฐกิจ ยูเรเชีย เนื่องด้วยองค์การดังกล่าวมีประเทศรัสเซียเป็นผู้นำ ผลประโยชน์ทั้งทางด้านการเปิดตลาดการค้าใหม่และการเข้าถึงทรัพยากรใหม่ ทำให้ไทยศึกษาความเป็นไปได้และดำเนินการพาตัวเองเข้าสู่สหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย อีกทั้งไทยมีแรงผลักดันที่ประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียนก็สร้างความร่วมมือกับองค์การดังกล่าวแล้ว การบูรณาการตัวเองเข้าสู่องค์การใหม่จะเปิดโอกาสให้ไทยได้ปฏิสัมพันธ์กับประเทศอื่น ๆ ได้มากขึ้นอีกด้วย หากพิจารณาจากการดำเนินความสัมพันธ์แบบปกติที่ไทยเคยดำเนินกับประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอย่าง การขนส่งสินค้าจากไทยไปรัสเซียและกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชผ่านเส้นทางทางเรือรถไฟและรถยนต์ อาจไม่สนับสนุนให้ไทยสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจอย่างมีพลวัตกับภูมิภาคยูเรเชียได้ ดังนั้น ไทยจะต้องเรียนรู้และใช้ประโยชน์จากข้อริเริ่มของจีน อย่าง Belt and Road Initiative ที่ไทย

ก็เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมทางทะเลโดยตรง แต่ทว่าไทยก็สามารถนำตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางสายไหมทางบก อย่าง Silk Road Economic Belt ที่พาดผ่านประเทศสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียได้

ตามนโยบาย Silk Road Economic Belt ของจีนในตอนนี้เน้นการสร้างโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะเส้นทางถนนและเส้นทางรถไฟ เพื่อให้เกิดการขนส่งสินค้าโดยสะดวกจากทั้งจีนไปยังยุโรป ผ่านเอเชียกลางและรัสเซีย อีกทั้งพัฒนาเส้นทางขนส่งทรัพยากรพลังงานจากเอเชียกลางไปยังจีน ด้วยโครงสร้างพื้นฐานและระบบสาธารณูปโภคที่จีนกำลังลงทุนอยู่ ในปัจจุบันไทยกับจีนมีเส้นทางรถยนต์ในการขนส่งสินค้าและการเดินทางของประชาชนอยู่แล้ว ไทยก็ใช้เส้นทางดังกล่าวเชื่อมต่อกับทางหลวงแม่และขนส่งสินค้าไปยังชายแดนจีนและเอเชียกลางได้ หรือจะขนส่งสินค้าของไทยทางรถยนต์และเปลี่ยนไปใช้เส้นทางรถไฟระหว่างประเทศของจีนเพื่อขนส่งไปยังประเทศสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียอย่างคาซัคสถาน คีร์กีซสถานและรัสเซียได้ และอาจใช้ประเทศเหล่านี้กระจายสินค้าไปยังประเทศสมาชิกอื่น ๆ แต่ความเป็นไปได้นี้จะเกิดขึ้นได้ต้องขึ้นกับหลายปัจจัยไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียกับสาธารณรัฐประชาชนจีน เนื่องด้วยการทับซ้อนของผลประโยชน์ในภูมิภาค อาจส่งผลให้การดำเนินความสัมพันธ์ไม่ราบรื่น ส่วนไทยจะใช้เส้นทางขนส่งของจีนได้ก็ต้องเจรจาประเด็นเรื่องการค้าข้ามชายแดนและเรื่องสุขอนามัยของสินค้าทางการเกษตรที่จีนก็มีมาตรฐานการตรวจสอบอย่างเข้มงวด และที่สำคัญที่สุดคือ ผู้กำหนดนโยบายของไทยที่ยังรู้และเข้าใจกลุ่มประเทศเครือรัฐเอกราชในระดับเบื้องต้น อาจจะต้องด้วยพื้นที่ที่ห่างไกลกัน ระดับการปฏิสัมพันธ์ และประวัติศาสตร์ที่มีร่วมกันกับทุกประเทศสมาชิกเป็นเวลาไม่นาน จึงยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความสัมพันธ์อย่างรวดเร็วได้ ไม่ว่าจะอย่างไรก็ตาม ที่งานวิจัย ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิเคราะห์ว่าไทยควรจะผลักดันตนเองเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของ Silk Road Economic Belt และสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชีย โดยเร็ว เพื่อผลประโยชน์ของชาติและประชาชน

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิจัยนี้เขียนขึ้นจากงานวิจัยเรื่อง แนวโน้มและโอกาสของประเทศไทยจากการเข้าเป็นสมาชิกสหภาพเศรษฐกิจยูเรเชียบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ไทย-รัสเซีย ทุนโครงการวิจัย “จับตามหาอำนาจ รัสเซีย จีนและสหรัฐอเมริกา” สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) (พ.ศ. 2560-2561) ที่มีเนื้อหาเน้นหนักในการศึกษาเชิงข้อมูลและนโยบาย ที่ไม่อาจลบล้างได้ หากไม่ได้รับคำแนะนำต่าง ๆ เอกสารและข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หน่วยงานด้านการต่างประเทศและเศรษฐกิจ ส่วนการศึกษาของไทยและรัสเซีย ที่ให้ข้อมูลและข้อแนะนำที่เป็นประโยชน์ต่อการคิดวิเคราะห์ เพื่อประโยชน์ที่คณะผู้วิจัยหวังให้เกิดผลในเชิงนโยบายสาธารณะต่อหน่วยงาน ผู้ที่เกี่ยวข้องหรือผู้ที่มีความสนใจทางด้านนี้ ตามวัตถุประสงค์ของแหล่งทุนผ่านนโยบายชาติและความสัมพันธ์ข้ามชาติ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2561). **เบลารุส**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89703-Belarus.html>
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2561). **รัสเซีย**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89638-RussianFederation.html>
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมยุโรป. (2561). **อาร์เมเนีย**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จาก <http://www.mfa.go.th/europetouch/th/other/8295/89707-Armenia.html>
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2561). **สาธารณรัฐคาซัคสถาน**. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561, จาก <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/central-asia/detail.php?ID=15#4>
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมเอเชียใต้ ตะวันออกกลางและแอฟริกา. (2561) **สาธารณรัฐคีร์กีซ**. สืบค้นเมื่อ 19 เมษายน 2561, จาก <http://sameaf.mfa.go.th/th/country/central-asia/detail.php?ID=13#4>
- กระทรวงพาณิชย์, กรมเจรจาการค้าระหว่างประเทศ, สำนักยุโรป. (2560). **ข้อมูลการค้าไทย-สหภาพเศรษฐกิจเอเชีย**. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2561, จาก http://www.dtn.go.th/files/60/europe/EAEU_2s_0860.pdf
- สำนักงานปลัดกระทรวงพาณิชย์, ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร. (2561). **ข้อมูลสรุปการค้าระหว่างประเทศของไทย**. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จาก <http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=TradeThSummary>
- ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน. (2558ก). **“เปิดแล้ว! “หลานโจวหัวว” รถไฟขนส่งสินค้าระหว่างประเทศขบวนแรกของหลานโจว**. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2561, จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/china-economic-business/result.php?SECTION_ID=502&ID=15716
- ศูนย์ข้อมูลธุรกิจไทยในจีน. (2558ข). **จับตา “ฉางอานหัวว” แนวหน้าสำคัญของสานชีบนเส้นทาง One Belt One Road**. สืบค้นเมื่อ 24 กุมภาพันธ์ 2561, จาก http://www.thaibizchina.com/thaibizchina/th/business-opportunity/detail.php?SECTION_ID=612&ID=16032
- อรณิช รุ่งธิพานนท์. (2557). **ภูมิภาคนิยมกับอาเซียน**. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2561, จาก <http://library2.parliament.go.th/ebook/content-ebbas/2557-oranich.pdf>
- Diana Kudaibergenova. (2016). Eurasian Economic Union Integration in Kazakhstan and Kyrgyzstan. **European Politics and Society**. 17(sup1: The Eurasian Project in Global Perspective): 97-112.
- Eurasian Economic Commission. (2017). **Eurasian Economic Union: Facts and Figures**. Moscow: EEC.
- Ivan Timofeev. (2017). **Theses on Russia’s Foreign Policy and Global Positioning (2017-2024)**. Andrey Kortunov and Sergey Utkin (eds). Moscow: Center for Strategic Research.
- Ksenia Kirkham. (2016). The Formation of the Eurasian Economic Union: How Successful is the Russian Regional Hegemony?. **Journal of Eurasian Studies**. 7(2): 111-128.